

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

KONCEPCE ROZVOJE VEŘEJNÝCH KNIHOVNICKÝCH A INFORMAČNÍCH SLUŽEB V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI NA LÉTA 2026–2030 (Koncepte knihovnictví)

Zpracoval:

Odbor kultury a územního plánování Krajského úřadu Moravskoslezského kraje
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace

Obsah

1. Úvod	3
2. Analýza současného stavu knihoven v kraji	4
2.1 Zhodnocení činnosti knihoven	4
2.2 Síť knihoven	5
2.3 Oceňování knihoven	6
3. SWOT analýza VKIS v Moravskoslezském kraji.....	8
3.1 Silné stránky	8
3.2 Slabé stránky	8
3.3 Příležitosti.....	8
3.4 Hrozby	9
4. Strategické pilíře rozvoje.....	10
4.1 Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit	10
4.2 Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce	11
4.3 Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství	11
5. Zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven	13
5.1 Systém regionálních funkcí knihoven	13
5.2 Úloha krajské knihovny a pověřených knihoven v systému regionálních funkcí	13
6. Finanční zajištění rozvoje	15
6.1 Vývoj financování výkonu regionálních funkcí v letech 2020–2025	15
6.2 Finanční nároky na rozpočet MSK	15
7. Závěr.....	17
Příloha č. 1 – Přehled pověřených knihoven v MSK	18
Příloha č. 2 – Vymezení standardů VKIS	19
Příloha č. 3 – Knihovny v Moravskoslezském kraji v roce 2024	20
Příloha č. 4 – Legislativní a koncepční rámec.....	21
Příloha č. 5 – Seznam použitých zkratk	22

1. Úvod

Koncepce knihoven byla vytvořena jako strategický dokument pro rozvoj a modernizaci knihoven stanovením jasných cílů a priorit pro budoucí období. Její hlavní úkoly zahrnují zapojení knihoven do společenských strategických rámců, rozvoj jejich rolí jako komunitních center a vzdělávacích institucí a zajištění rovného přístupu k informacím pro všechny uživatele.

Tato koncepce navazuje na předchozí materiál – Koncepci rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2021–2025 (Koncepci knihovnictví)¹. Materiál je určen pro zřizovatele a provozovatele knihoven, pro ředitele a vedoucí knihoven i pro pracovníky v oblasti knihovnictví.

Předložená koncepce představuje střednědobý plán rozvoje regionálních funkcí, ale také služeb všech veřejných knihoven v Moravskoslezském kraji na období let 2026–2030. Podkladem pro její zpracování bylo vyhodnocení předchozí koncepce a vývoj v oblasti trendů a služeb, které se činnosti knihoven dotýkají. Každoroční hodnocení plnění regionálních funkcí se odesílá odboru kultury a územního plánování MSK.

Koncepce je určena knihovnám a jejich pracovníkům a má je směřovat k zavádění trendů a služeb, které budou ovlivňovat knihovnickou práci do budoucnosti.

¹ Koncepce rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2020-2025: Koncepce knihovnictví. In: *Moravskoslezský kraj* [online]. Ostrava: Moravskoslezský kraj [cit. 2025-10-24].

2. Analýza současného stavu knihoven v kraji

2.1 Zhodnocení činnosti knihoven

Knihovny v Moravskoslezském kraji v období let 2020–2025 tvořily stabilní síť. Nedocházelo k jejich výraznému rušení nebo přerušení provozu. Knihovny v MSK si tak drží stabilní počet. Moravskoslezský kraj čítá přesně 300 obcí, z nich pouze v 32 obcích není zřízena knihovna. Můžeme tedy pokládat služby knihoven za dostupné široké vrstvě obyvatel kraje.

Stabilita byla zachována také v oblasti výkonu regionálních funkcí. Ty byly zajišťovány 15 pověřenými knihovnami. Činnost spočívala v metodické a poradenské činnosti, nákupu výměnných fondů, zpracování statistických dat. V některých pověřených knihovnách došlo k výměně vedení, mírné změny nastaly také na pozicích metodiků.

Knihovny reflektovaly aktuální trendy, které do oblasti knihovnictví pronikaly. V posledních pěti letech to byla především mediální gramotnost a digitální gramotnost.

Téma mediální gramotnosti rezonovalo zvláště v důsledku dvou celosvětových událostí, kterými byla pandemie covidu-19 a ruská agrese na Ukrajině. Knihovny se tak staly místy, která veřejnosti ukazovala, jak čelit problémům, jako jsou dezinformace, a jak pracovat s ověřenými zdroji.

V oblasti digitální gramotnosti jsou knihovny vyzývány, aby se staly místy propagace digitálních služeb státu. Výrazně do oblasti knihoven začaly pronikat také nástroje umělé inteligence, knihovny začaly zavádět služby i v této oblasti, což spočívalo převážně v pořádání přednášek nebo praktických workshopů. Vzhledem k rychlému vývoji v této oblasti bude jistě snahou sledovat zapojování knihoven i v nejbližších letech.

Elektronické služby knihoven zaznamenaly vzrůst především v oblasti půjčování e-knih a e-audioknih – v současné době registrujeme v MSK okolo 40 knihoven, které tuto službu nabízejí. Rozšíření těchto služeb významně pomáhá také možnost knihoven zažádat si o dotaci MK ČR na aplikaci těchto e-výpůjček.

Dalším významným celorepublikovým projektem je portál Knihovny.cz². Zde byla v koncepci avizována podpora zapojení knihoven do tohoto portálu. Toto se děje pozvolna, zapojují se především větší knihovny v kraji. Byli vyškoleni pracovníci, kteří mohou práci s portálem předávat i do menších knihoven, a zvyšovat tak povědomí o jeho výhodách. Tady je jistě ještě dostatečný prostor tuto službu šířit i v následujících letech.

V MSK se výrazně daří knihovnám cílit také na nejmenší uživatele. Významným je v tom projekt S knížkou do života/Bookstart³, který je krajem finančně podporován a do nějž se každoročně zapojuje okolo 60 knihoven. Projekt je zaměřen na podporu čtenářské gramotnosti u dětí. Knihovny předávají rodičům a dětem motivační sady, pořádají speciální čtenářské a zážitkové lekce pro nejmenší děti a jejich rodiče, a tím pěstují u dětí lásku ke čtení už od nejútlejšího věku.

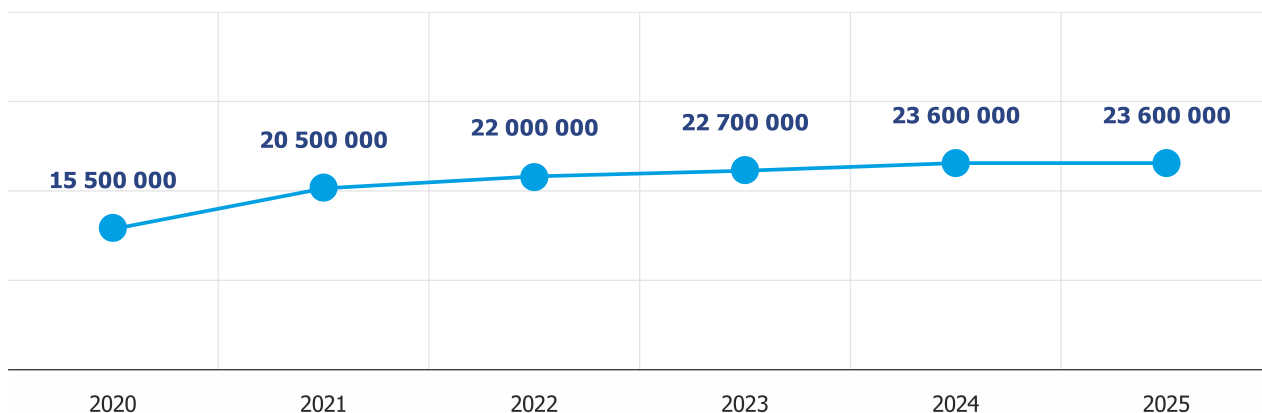
Důležitou roli sehrával a sehrává v knihovnách rozvoj lidských zdrojů – už z toho důvodu, že společenský vývoj se rychle mění a knihovny na něj musejí reagovat. Proto se v průběhu posledních let cílilo také na vzdělávání pracovníků knihoven, významné bylo zapojení krajské knihovny do Národního plánu obnovy v oblasti vzdělávání pracovníků v odvětvích kultury. Tento projekt umožnil doplnit vzdělávání zvláště v oblasti počítačové i finanční gramotnosti nebo komunikačních schopnostech. V našem kraji bylo takto proškoleny více jak 300 pracovníků knihoven.

Každoročně byly navyšovány finance pro 15 pověřených knihoven, které jsou poskytovány na služby

² Knihovny.cz [online]. [cit. 2025-10-24]. <https://www.knihovny.cz/>

³ S knížkou do života/Bookstart [online]. [cit. 2025-10-24]. <https://www.skizkouodozivota.cz/>

obsluhovaným knihovnám. Následující graf ilustruje vývoj financování z rozpočtu Moravskoslezského kraje v letech 2020–2025.

Obrázek č. 1 – Vývoj financování regionálních funkcí v MSK v letech 2020–2025

Finanční podpora rozvoje VKIS byla zajišťována i ze státního rozpočtu, zejména Ministerstva kultury ČR. Jde o výběrová dotační řízení, jejichž hlavním účelem je podpora knihovnické a informační činnosti, zejména programy VISK, Knihovna 21. století, projekt Česká knihovna. Kromě těchto zdrojů se předpokládá zapojení knihoven i do dalších dotačních programů.

Program MK	2020	2021	2022	2023	2024
VISK	1 458	2 063	1 961	1 513	1 827
Knihovna 21. století	176	184	66	133	75
Česká knihovna	334	369	541	308	261

Tabulka č. 1 – Dotační program MK ČR 2020–2024 v tis. Kč, částky čerpané knihovnami v Moravskoslezském kraji

2.2 Síť knihoven

Na základě systému knihoven je hlavním garantem dostupnosti VKIS v kraji krajská knihovna. V Moravskoslezském kraji toto postavení zaujímá Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace, která vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti. Jako krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji.

V Moravskoslezském kraji v současné době působí 406 knihoven zřizovaných městy a obcemi (vč. poboček). Knihovny jsou zřizovány v téměř všech obcích MSK – výjimku tvoří 32 obcí, ve kterých knihovna nesídlí, ale obyvatelé těchto obcí mohou využívat služby nejbližší dostupné knihovny.

Z pohledu dostupnosti veřejné infrastruktury se doporučuje umisťovat knihovny v centru sídelního útvaru nebo v blízkosti centra⁴. Dostupnost knihovny lze přitom sledovat nejen z hlediska fyzické dostupnosti, ale i z hlediska virtuální dostupnosti (služby knihovny nabízené prostřednictvím webových

⁴ Metodický pokyn MK k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR. In: *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2025-10-24]. Dostupné z https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/metodicky-pokyn-ministerstva-kultury-k-vymezeni-standardu-verejnych-knihovnickych-a-informacnich-sluzeb-poskytovanych-knihovnami-zrizovanymi-a-nebo-provozovanymi-obcemi-a-kraji-na-uzemi-ceske-republiky

stránek, katalogů knihoven a veřejně přístupných databází). Knihovny se orientují na bezbariérovost svých služeb – opět nejen z pohledu fyzické dostupnosti (zde jsou ale mnohá omezení budov), ale i z pohledu bezbariérového webu (Handicap Friendly)⁵.

V MSK dále působí také řada specializovaných knihoven či knihoven se specializovanými fondy, jejichž role je v celém systému VKIS nezastupitelná. Poskytují zdroje a služby zaměřené na konkrétní oblasti, čímž přispívají k rozvoji vzdělanostní úrovně regionu. V MSK mohou uživatelé využívat tyto specializované knihovny:

- muzejní knihovny (např. Studijní knihovna Muzea Beskyd, Knihovna Muzea Novojičínska), galerijní knihovny (např. Knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě) – díky postupnému zavádění automatizovaných knihovnických systémů, zveřejňování informací o sbírkách na internetu a digitalizaci fondů se tyto knihovny stále více otevírají veřejnosti; nabízejí unikátní sbírky regionální literatury a také další dokumenty – fotografie, plakáty, katalogy výstav apod.,
- lékařské knihovny (např. Lékařská knihovna Fakultní nemocnice Ostrava) – slouží přednostně potřebám lékařů a zdravotnických pracovníků, shromažďují odborné fondy z oblasti medicíny a příbuzných věd,
- univerzitní a vysokoškolské knihovny (Univerzitní knihovna OU, Ústřední knihovna VŠB-TUO, Univerzitní knihovna SU) – jsou primárně určeny potřebám vysokých škol, jejich studentům a akademickým pracovníkům, poskytovaný knihovní fond i elektronické informační zdroje tematicky odpovídají studovaným oborům; i tyto knihovny se čím dál více otvírají široké veřejnosti a slouží i laickým zájemcům o odborné informace,
- školní knihovny základních, středních a vyšších odborných škol – slouží zejména žákům, studentům a vyučujícím k informačnímu a dokumentačnímu zabezpečení vyučovacího procesu,
- další specializované knihovny – např. zámecké, knihovna Mobilního hospice Ondrášek, knihovna Zoologické zahrady Ostrava, administrativní knihovny (knihovny úřadů a soudů), informační střediska podniků a firem, knihovny sdružení a církevních organizací a další.

I těmto knihovnám poskytuje MSVK metodickou pomoc a jsou nedílnou součástí sítě knihoven v kraji.

2.3 Oceňování knihoven

Významnou roli sehrává pravidelné oceňování knihoven a knihovníků v kraji. Knihovny se tak více dostávají do povědomí a smyslem zapojení je motivovat k dalšímu rozvoji jejich služeb.

O kvalitě knihoven vypovídají mnohá ocenění, která knihovny získávají v rámci celostátních i regionálních soutěží. Každoročně je v rámci krajského kola soutěže Vesnice roku udělován diplom „Za moderní knihovnické a informační služby“. Vítězná knihovna krajského kola postupuje do celostátní soutěže vyhlašované Ministerstvem kultury ČR Knihovna roku. Kromě této soutěže se knihovny účastní soutěže Městská knihovna roku, kterou organizuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP). Na krajskou úroveň bylo rozšířeno také ocenění MARK, rovněž udělováno SKIP, které vyzvedá činnost mladých pracovníků knihoven do 35 let.

V roce 2015 bylo zavedeno ocenění „Knihovnická K2“ pro nejlepší knihovnu i pro jednotlivce („Knihovna/Knihovník MSK“). Cena je udělována ve spolupráci MSVK a MSK, který toto ocenění finančně zajišťuje. Cena je vyhlašována pod záštitou člena rady kraje.

⁵ CERNIŠÁKOVÁ, Eva a Helena HUBATKOVÁ SELUCKÁ. *Rovný přístup - Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2014 [cit. 2025- 10- 24]. ISBN 978-80-7050-641-7. Dostupné také z <https://ipk.nkp.cz/docs/aktualizovana-verze-publikace-rovny-pristup.-standard-handicap-friendly-2019>

Moravskoslezský kraj má úspěšné laureáty na celostátní úrovni:

Městská knihovna roku

Městská knihovna Frýdek-Místek (1. místo, 2022), Regionální knihovna Karviná (2. místo, 2024)

MARK

Mgr. Michaela Mrázová (MSVK, 2022), Mgr. Helena Dlouhá (KMO, 2023)

V regionálních oceněních uspěli tito knihovníci a knihovny:

Knihovnická K2 – cena MSK

2020 - Mgr. Jarmila Burešová (KMO), Mgr. Jiří Plešek (Univerzitní knihovna Ostravské univerzity), Nataša Šlosárková (Knihovna Petra Bezruče v Opavě)

2021 - Knihovna Třinec

2022 - Marie Zemanová (Místní knihovna v Raškovicích), Barbora Škrbelová Krátká (Místní knihovna Jiříkov), Blanka Klouzalová (Místní knihovna Závada)

2023 - Regionální knihovna Karviná

2024 - Bc. Markéta Kološová (Obecní knihovna při Základní škole a Mateřské škole Leoše Janáčka Hukvaldy), Bohdan Volejníček (KMO), Bc. Monika Molinková (Město Petřvald – knihovna)

2025 - Obecní knihovna v Trojanovicích

Knihovník/knihovnice Moravskoslezského kraje – cena SKIP

Tuto cenu uděluje regionální výbor SKIP 10 pro Moravskoslezský a Olomoucký kraj. V Moravskoslezském kraji si odnesli ocenění Jana Galášová (Městská knihovna Český Těšín, 2020), Vlasta Mičková (Městská knihovna Nový Jičín, 2021), Martina Šostá (Městská knihovna Vítkov, 2022), Hana Gajdušková (Městská knihovna Bílovec, 2023), Jakub Mruz (Městská knihovna Krnov, 2024), Bc. Renáta Kovalová (Městská knihovna Brušperk, 2025).

Vesnice roku – Vesnická knihovna Moravskoslezského kraje

V roce 2020 a 2021 se soutěž nekonala. V následujících letech byly oceněny tyto knihovny: Knihovna Baška (2022), Knihovna Žabeň (2023), Knihovna Hnojník (2024), Knihovna Bohuslava Pavloka (Řepiště, 2025).

Regionální ocenění MARK

Cena je udělována od roku 2023. Její držitelé jsou Mgr. Helena Dlouhá (KMO, 2023), Mgr. Jakub Vlček (Městská knihovna Bruntál, 2024), Mgr. Petr Ligocký (KMO, 2025).

3. SWOT analýza VKIS v Moravskoslezském kraji

3.1 Silné stránky

- Hustá síť knihoven v kraji, knihovny často jako jediné kulturní zařízení v obci.
- Historicky dobrá spolupráce mezi knihovnami v kraji, kvalitní metodické vedení knihoven v kraji.
- Celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven, rozvoj lidských zdrojů. Vzdělávací centrum v MSVK a větších pověřených knihovnách v kraji.
- Rekonstrukce knihoven a zlepšování interiérového a technického vybavení.
- Přeměna knihoven v komunitní centra obcí.
- Znalost „svého“ prostředí, jeho potřeb, priorit.
- Schopnost reagovat na společenské změny a jejich aplikace do služeb.
- Ochota sdílet zkušenosti a dobrou praxi mezi knihovnami navzájem.
- Zajišťování výměnných souborů knih, podpora doplňování knihovních fondů především menších knihoven, rozšiřování nabídky netradičních dokumentů – např. e-knihy, elektronické tužky, zvukové knihy.
- Pomoc knihovnám při zpracování fondů, centrální katalogizace.
- Zajištění servisu automatizovaných knihovních systémů.
- Využívání výsledků statistických šetření, analýzy dat, výroční zprávy, benchmarking knihoven.
- Organizace samostatných kulturních akcí (Festival ostravských knihoven, OpaCon, Můj svět, Knižní jarmark, ČteFest aj.).

3.2 Slabé stránky

- Nedostatečné financování především menších knihoven (ze strany zřizovatelů).
- Nedostatečné finanční ohodnocení knihovníků.
- Dispoziční řešení neumožňující bezbariérový přístup.
- Spoléhání zřizovatelů malých knihoven na výměnné soubory a nezajištění dostatečně velkého stálého knihovního fondu.
- Zastaralá ICT především v menších knihovnách, nevyužívání dotační podpory pro její obnovu.
- Nedostatečná reflexe nových trendů.
- Nezájem knihovníků o zvyšování kvalifikace a celoživotní vzdělávání, nízké využívání možností e-learningu.
- Poddimezované personální zajištění hlavně v malých knihovnách.
- Nezájem o vytváření sítí vztahů s neziskovými organizacemi v místě, nedostatečná míra spolupráce s nimi.
- Nízká prezentace služeb knihoven.
- Nedostatečné využívání potenciálu nástrojů umělé inteligence.

3.3 Příležitosti

- Využívání nových technologií pro rozvoj moderních služeb.
- Prostory knihoven pro společenskou a kulturní činnost – pro rodiny, studenty, děti a další skupiny.
- Využívání venkovních prostor knihoven pro různorodé akce.
- Rozšiřování nabídky elektronických dokumentů (e-knihy, e-audioknihy)
- Podpora rozvoje čtení a čtenářství prostřednictvím celostátních kampaní, rozvoj čtenářské gramotnosti, např. díky projektu S knížkou do života/Bookstart.
- Aplikace celostátně závazných standardů pro knihovny (Služby knihoven knihovnám, Standard pro dobrý knihovní fond, Standard pro dobrou knihovnu).
- Zvýšení povědomí o regionální historii, osobnosti, události, genius loci, paměť místa.
- Zapojení knihoven do celostátních a krajských soutěží, oceňování knihoven jako příkladů dobré praxe (např. Knihovnická K2).

- Plné využívání různých zdrojů k propagaci knihoven (včetně sociálních sítí a propagačních videí).
- Možnost mimozdrojového financování knihoven z dotačních programů (regionální, celostátní, přeshraniční, příp. další).
- Propagace knihoven na akcích jiných kulturních institucí v rámci kraje (Dny Fajne rodiny, Zámek plný pohádek, Knižní festival apod.).
- Zapojení knihoven do portálu Knihovny.cz – jeden přístupový bod k celostátním zdrojům.

3.4 Hrozby

- Poddimenzované financování knihoven a tlak zřizovatelů na snižování rozpočtu knihoven jako faktor poklesu rozsahu a kvality knihovnických a informačních služeb.
- Zastarávání technologií v knihovnách.
- Nezáměr zřizovatelů o prostorové řešení knihoven, neodborné přístupy k vybavování knihoven.
- Nedostatek kvalifikovaných pracovníků knihoven, nezáměr o celoživotní vzdělávání a zvyšování kvalifikace, neochota přizpůsobovat se novým trendům.
- Zvyšování průměrného věku pracovníků v knihovnách.
- Odliv absolventů knihovnických oborů mimo knihovny.
- Složitá dostupnost ke vzdělávání face-to-face.
- Ukončení nebo omezení dotačních programů pro knihovny.
- Snižování personálního zajištění knihovnických služeb.
- Rozpad systému spolupráce, nesystémové řešení služeb, nízká úroveň využívání portálu Knihovny.cz.
- Politické změny, bezpečnostní a krizové situace ve společnosti, živelné pohromy.
- Konkurence dalších institucí poskytujících volnočasové aktivity.

4. Strategické pilíře rozvoje

Tyto pilíře vycházejí z Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030. Koncepce formuluje základní vizi směřování knihoven a definuje oblasti jejich působení.

Pilíř I	Pilíř II	Pilíř III
Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit	Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce	Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství
Spolupráce s kulturními organizacemi, dobročinnými spolky	Vzdělávání pracovníků knihoven	Rovný přístup ke zdrojům – Knihovny.cz, online zdroje
Podpora malých knihoven	Zapojování do celostátních kampaní, propagace služeb	Digitalizace kulturního dědictví
Digitální služby státu, veřejná správa	Edukační aktivity knihoven	Digitalizace dokumentů ohrožených fyzickou degradací
Dostupnost služeb všem bez rozdílů	Kvalitní vzdělávací programy pro uživatele se specifickými potřebami	Podpora technické vybavenosti knihoven
Bookstart	Vyškolený personál pro vzdělávací aktivity	Nová budova MSVK – prostory pro uchovávání kult. bohatství
Pravidelné analýzy potřeb uživatelů	Efektivní spolupráce knihoven se školami všech typů	
	Podpora role knihoven jako vzdělávacích institucí	
	Podpora využívání AI v knihovnách	

4.1 Knihovny jako pilíře rozvoje občanské společnosti a přirozená centra komunit

Knihovny jsou demokratické instituce a samy musejí tedy šířit demokratické hodnoty mezi své uživatele. Nabízejí svobodný přístup k informacím, které mají být relevantní a ověřené. Tím vedou k **rozvoji občanské společnosti**. Cílem tohoto pilíře je, aby knihovny fungovaly jako **centra společenského a komunitního života** v čím dál větší míře. Mělo by se vycházet z **analýzy potřeb uživatelů**, podle které pak budeme zavádět nabídku služeb knihovny pro konkrétní místo. Důležitá je také skutečnost, že knihovny jsou vnímány jako **bezpečné místo pro setkávání**. V malých obcích jde navíc často o jediné místo, které nabízí prostor pro setkávání obyvatel obce. Na místě je tedy **podpora malých knihoven**, aby nestály na okraji zájmu společnosti. K tomu může výrazně přispět také udržení kvality programu regionálních funkcí, který zajišťuje profesionální přístup ze strany metodických pracovníků, pořízování aktuálních výměnných souborů dokumentů a další servisní služby.

Cíle k naplnění:

- Zachování rovného přístupu k informačním zdrojům a dostupnosti služeb všem
- Podpora schopnosti knihoven aktivně reagovat na různorodé potřeby a změny zejména v oblasti rozvoje technologií nebo transformace procesů veřejné správy
- Podpora vytváření prostorového, technologického a materiálového zázemí
- Podpora a rozvoj kompetencí zaměstnanců knihoven

- Zdůrazňování významu regionální identity

4.2 Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce

Knihovny můžeme vnímat jako místo, které umožňuje přístup ke vzdělání každému, kdo chce rozvíjet své schopnosti a učit se. Vzdělávací programy by měly být zaměřeny na **všechny cílové skupiny** včetně **uživatelů se specifickými potřebami**. Na místě je **spolupráce se školami** v místě působení. Rozvíjet lze dovednosti v oblasti čtenářské, informační a mediální gramotnosti. Spolupráce knihovníků a pedagogů zajišťuje vzdělávání nejen v oblasti literatury, ale také v rámci všech průřezových témat a klíčových kompetencí, jak určuje Rámcový vzdělávací program a Školní vzdělávací programy. Spolupráce knihoven a škol je zaštiťována podpisem Memoranda o spolupráci Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy⁶. Nasadě je také vzdělaný personál knihoven, který rozvíjí edukační programy dle potřeb cílových skupin. Novou výzvou je pro knihovny prudký vývoj na poli umělé inteligence, kterému se musejí knihovny také přizpůsobit.

Cíle k naplnění:

- Poskytování kvalitních vzdělávacích akcí pro cílové skupiny, včetně uživatelů se specifickými potřebami
- Implementace moderních prostředků jako digitální technologie a nástroje AI do vzdělávacích programů
- Spolupráce s místními organizacemi na poli vzdělávání
- Podpora kvalifikace pracovníků knihoven

4.3 Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství

Udržení kulturní identity a kulturního bohatství je jednou z rolí knihoven. Dnes už nejde jen o zachování tohoto bohatství ve fyzické podobě, ale o jeho transformaci do podoby digitální. Tuto digitální podobu a dostupnost zajišťují např. databáze a portály, které shromažďují jednak fondy knihoven na jednom místě, jednak právě digitalizované dokumenty, které již třeba nejsou běžně dostupné. Na celostátní úrovni je budována Česká digitální knihovna⁷. Dále se knihovny zapojují do systému Díla nedostupná na trhu⁸, který zpřístupňuje v digitální formě literární produkci, která se na trhu již neobjevuje. Výhodným propojením zdrojů včetně odborných oborových databází je pak portál Knihovny.cz⁹. Cílem je rozšířit využívání těchto zdrojů mezi uživateli knihoven.

Cíle k naplnění:

- Uchovávání kulturního bohatství pro budoucí generace
- Ochrana fyzických dokumentů před negativními vlivy souvisejícími s jejich manipulací
- Lepší dostupnost a přístup k dokumentům skrze online platformy
- Podpora výzkumných a badatelských aktivit
- Vzdělávání odborné i laické veřejnosti

Vzhledem k současné realizaci projektu výstavby nové budovy knihovny pod názvem Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací budou veškeré výše stanovené priority a cíle implementovány do služeb a činnosti této nové instituce. Cílem je, aby budoucí knihovna byla otevřeným prostředím nabízejícím atraktivní obsah v oblasti vzdělávání, sebezrovoje, kultury či nových technologií. Podstatně bude cílit na skupiny všech věkových kategorií, a tím přizpůsobovat nabídku jejich potřebám a zájmům.

Významným prvkem ovlivňujícím činnost knihovny bude bezpochyby využívání nástrojů umělé

⁶ Memorandum o spolupráci Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/memorandum-o-spolupraci-mk-a-msmt/>

⁷ Dostupné z <https://ceskadigitalniknihovna.cz/>

⁸ Dostupné z <https://dnnt.cz/>

⁹ Dostupné na <https://www.knihovny.cz/>

intelligence (AI). Její využití může být uplatněno jak v činnosti a službách pro uživatele, tak v práci samotných knihovníků. Zásadní tak budou konkrétní digitální kompetence a kritické digitální gramotnosti využívající potenciál umělé inteligence. Využití AI je v současnosti příležitostí pro:

- modernizaci služeb,
- zvýšení efektivity a kvality rutinních procesů,
- úsporu času,
- motivaci a zvyšování kvalifikace lidských zdrojů,
- zapojení do procesu digitalizace.

Při zavádění nástrojů AI bude důležité, aby bylo jejich využití nastaveno efektivně, vedlo k pozitivním výsledkům a nevyvolávalo pocit ohrožení tradičních hodnot.

5. Zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven

5.1 Systém regionálních funkcí knihoven

Jako krajská knihovna poskytuje MSVK ze zákona – § 2 písm. h) zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) regionální funkce zhruba 400 knihovnám v Moravskoslezském kraji. Centrem systému je Národní knihovna České republiky. V jednotlivých krajích podle § 11 odst. 3–4 knihovního zákona plní a koordinuje plnění vybraných základních knihoven v kraji krajská knihovna¹⁰. Úkolem kraje je zajistit z peněžních prostředků svého rozpočtu plnění těchto funkcí.

Hlavním úkolem regionálních funkcí je zajištění dostupnosti a rozvoje knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky v souladu s celostátní koncepcí rozvoje knihoven, zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen VKIS) v návaznosti na informační potřeby uživatelů a v souladu se Standardem VKIS¹¹.

Pro zajištění dostupnosti kvalitativně rovnocenných služeb v celém regionu je nutná jejich intenzivní spolupráce a vzájemná pomoc. Základ této kooperace tvoří systém regionálních funkcí, díky němuž pověřené knihovny na základě smlouvy uzavřené s krajskou knihovnou plní regionální funkce ve vymezeném rozsahu a na stanoveném území, čímž poskytují servis a podporu ostatním veřejným knihovnám v regionu (obsluhované knihovny). Výkon regionálních funkcí je jednoznačně orientován na podporu a rozvoj knihoven i v těch nejmenších obcích, zvyšování odbornosti pracovníků knihoven a zpřístupňování a sdílení informačních zdrojů. Program, který vznikl v roce 2002 a který je od roku 2005 financován kraji, se stal nedílnou součástí působení knihoven v celé České republice.

V současné době je program regionální funkce knihoven výsledkem těsné součinnosti Národní knihovny České republiky, krajských knihoven, knihoven pověřených výkonem regionálních funkcí a knihoven obsluhovaných. Regionální funkce mají krajský přesah, zohledňují celostátní materiály i závěry z porad a programů podporujících tento druh činnosti. Proces přechodu na spolupráci v rámci regionálních funkcí byl postupný a zahrnoval orientaci na konkrétní potřeby a možnosti knihoven. V současné době je výkon regionálních funkcí zaměřen na další rozvoj oboru.

Výkon regionálních funkcí knihoven je dle knihovního zákona zajišťován krajskou knihovnou, v případě MSK jde tedy o MSVK. V letech 2002–2025 pověřila MSVK výkonem regionálních funkcí 15 knihoven v Moravskoslezském kraji. Ty v současné době obsluhují více než 390 veřejných knihoven, včetně jejich poboček.

5.2 Úloha krajské knihovny a pověřených knihoven v systému regionálních funkcí

MSVK a 15 pověřených knihoven se podílí na výkonu regionálních funkcí v intencích daných Metodickým pokynem k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky¹², zejména:

- poskytují poradenství a konzultace, vykonávají metodické návštěvy v knihovnách,

¹⁰ ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98. Dostupné také z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provade-ci-prepisy

¹¹ Metodický pokyn MK k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR. In: *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Praha: MK ČR, 2023 [cit. 2025-10-24]. Dostupné z https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provade-ci-prepisy/metodicky-pokyn-ministerstva-kultury-k-vymezeni-standardu-verejnych-knihovnickych-a-informacnich-sluzeb-poskytovanych-knihovnami-zrizovanymi-a-nebo-provozovanymi-obcemi-a-kraji-na-uzemi-ceske-republiky

¹² Metodický pokyn MK k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR. In: *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2025-10-24]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/RF/Metodicky_pokyn_RF

- vyhodnocují statistiku knihovnických činností, komplexně hodnotí činnost knihoven v MSK a toto hodnocení vydávají v podobě výroční zprávy,
- vytváří informační základnu pro výkon regionálních funkcí kraje,
- zajišťují celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven formou nabídky vzdělávacích akcí,
- organizují porady ředitelů a metodiků pověřených a obsluhovaných knihoven.

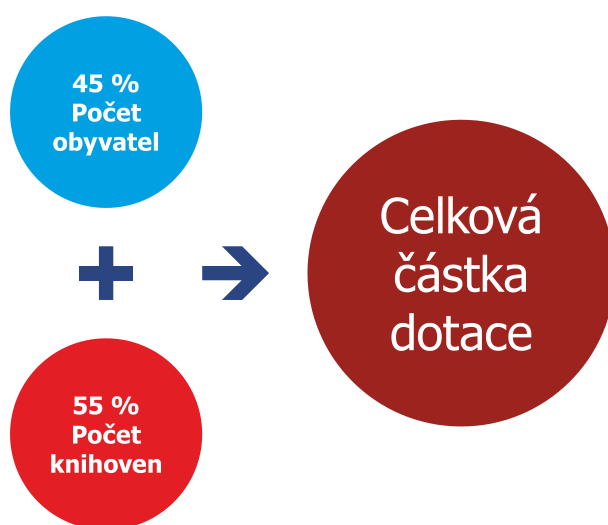
MSVK v rámci své krajské funkce rovněž zpracovává krajskou koncepci rozvoje knihovnictví, spolupracuje s krajským úřadem, navrhuje výši dotace a její rozdělení. Přípravuje a uzavírá smlouvy s pověřenými knihovnami o přenesení výkonu regionálních funkcí, kontroluje věcné plnění výkonu těchto činností. v termínu daném krajským úřadem zasílá zprávu o plnění regionálních funkcí knihoven, vystavuje ji na svém webu a současně ji zasílá Knihovnickému institutu Národní knihovny ČR.

6. Finanční zajištění rozvoje

6.1 Vývoj financování výkonu regionálních funkcí v letech 2020–2025

Výkon knihoven poskytujících regionální funkce je prioritně určen výší finanční dotace. Každoročně je také potřeba zohlednit výši inflace a valorizaci mezd.

Propočet dotace na výkon RF v MSK se odklonil od modelu, který je navržen v celostátní metodice. Pro MSK jsou poměry nastaveny tak, že 55 % dotace připadá na počet obsluhovaných knihoven, 45 % na počet obyvatel. Součet obou částek pak dává výši dotace pro konkrétní pověřenou knihovnu (blíže Zásady, článek VII, bod 4).

Obrázek č. 2 – Schéma propočtu dotace pro pověřené knihovny MSK

Pro propočet obsluhované populace je využíván jednotný zdroj pro celou ČR – Informativní počty obyvatel v obcích ze stránek Ministerstva vnitra ČR. Do počtu obyvatel jsou započítáni i cizinci žijící na území České republiky¹³.

6.2 Finanční nároky na rozpočet MSK

Podpora ze strany kraje je zaměřena prioritně na naplnění cílů **výkonu regionálních funkcí**, jak je deklarováno v Metodickém pokynu Ministerstva kultury České republiky k zajištění výkonu regionálních funkcí¹⁴.

Finanční nároky na výkon regionálních funkcí k zajištění plynulého rozvoje v knihovnách Moravskoslezského kraje vycházejí ze skutečnosti předchozích období se zohledněním nárůstu platů a inflačních změn. Částky byly stanovené kvalifikovaným odhadem, přesto nelze přesně prognózovat zvyšující se náklady. Při stanovování rozpočtu na jednotlivé roky je nutno vždy zohlednit závazné úpravy platů dle nařízení vlády.

¹³ Informativní počet obyvatel v obcích. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, © 2025 [cit. 2025-10-27]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>

¹⁴ Metodický pokyn MK k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR. In: *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2025-10-27]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

O celkovém objemu finančních prostředků na zajištění výkonu RF a dalších aktivit směřujících k rozvoji veřejných knihoven v kraji rozhoduje zastupitelstvo kraje na svém jednání v rámci schvalování rozpočtu na kalendářní rok. V rozpočtu kraje je na tento účel každoročně vyčleněna finanční částka formou účelového příspěvku na provoz Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě a další částka na neinvestiční účelové dotace pro 15 pověřených knihoven.

Kromě základního výkonu regionálních funkcí knihoven jsou na rozpočet kraje kladeny i další finanční nároky, a to v souvislosti se soutěží **Vesnice roku** (Vesnická knihovna Moravskoslezského kraje) a oceňováním knihoven a knihovníků **Knihovnická K2**.

Finanční nároky na rozpočet	2026	2027	2028	2029	2030	2031 ¹⁵
Výkon regionálních funkcí	24 300	25 500	26 000	26 500	27 000	27 500
Vesnice roku	50	50	50	50	50	50
Knihovna/knihovník MSK	50	50	50	50	50	50

Tabulka č. 2 – Finanční nároky na rozpočet – v tis. Kč

¹⁵ Je uveden také rok 2031, jelikož před aktualizací koncepce se již musí stanovit částka dotace na tento rok.

7. Závěr

Moderní knihovny v dnešní době nabízejí nejen klasické výpůjční služby, ale stále více se orientují na komunitní aktivity a spolupráci se školami a ostatními kulturními organizacemi v místě působení. Kvalita knihoven kraje je oceňována v celorepublikových soutěžích a hodnoceních – v soutěži Městská knihovna roku, Knihovna roku, Vesnice roku a dalších.

Moravskoslezský kraj si je plně vědom významu svých knihoven – především při rozvoji čtenářství u dětí, provázaností se vzděláváním, sociálními přesahy. Všechny dílčí činnosti knihoven jsou významné a napomáhají kulturnímu rozvoji naší společnosti. Naplňování této koncepce bude možné nejen díky vzájemné podpoře a spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami, ale také na základě systematického financování výkonu regionálních funkcí. Jedině touto cestou lze zajistit fungování kvalitních veřejných knihovnických a informačních služeb napříč celým Moravskoslezským krajem.

Program regionální funkce knihoven je dlouholetý plně fungující systém, do kterého jsou zapojeny všechny veřejné knihovny Moravskoslezského kraje. Bez nadsázky se dá říci, že slouží všem občanům kraje, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou registrovanými čtenáři.

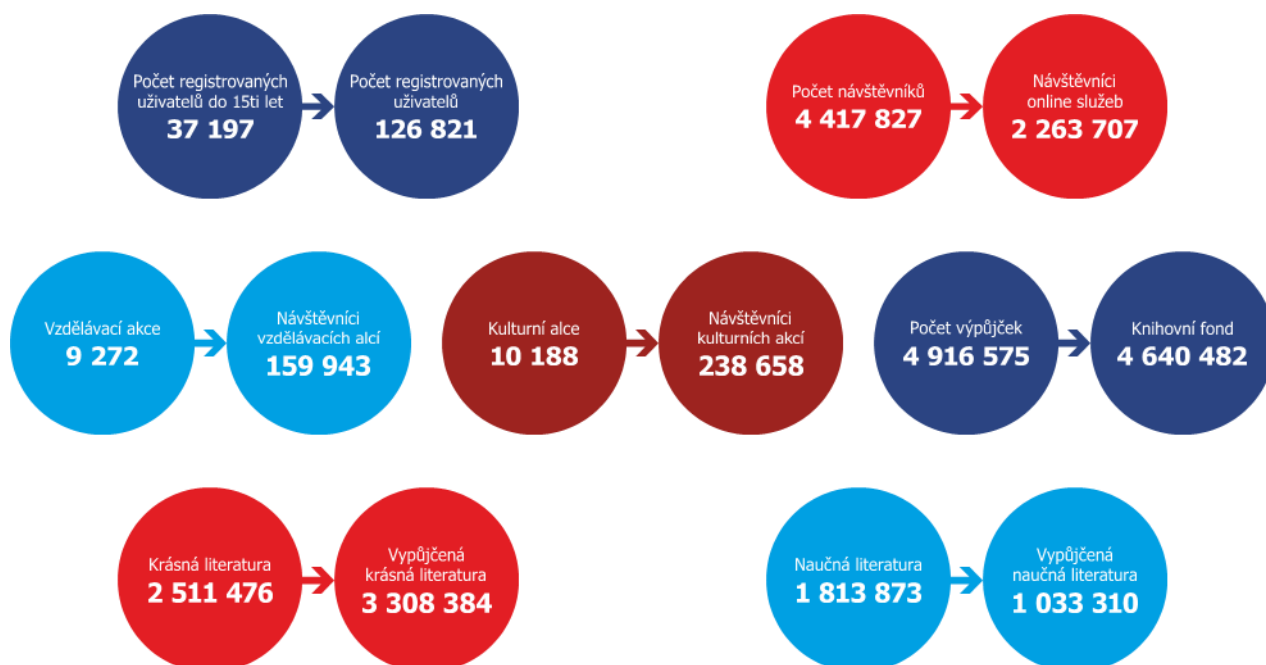
Příloha č. 1 – Přehled pověřených knihoven v MSK

Příloha č. 2 – Vymezení standardů VKIS

Standard	Kategorie obcí							
	do 500 obyvatel	do 1 000 obyvatel	do 3 000 obyvatel	do 5 000 obyvatel	do 10 000 obyvatel	do 20 000 obyvatel	do 40 000 obyvatel	nad 40 000 obyvatel
Provozní doba týdně	4–10 hodin	5–15 hodin	15–23 hodin	23–28 hodin	28–40 hodin	40–45 hodin	45–50 hodin	50 a více hodin
Tvorba knihovního fondu	30–55 Kč/1 obyvatele 7 % roční obnovy fondu ve volném výběru							
Plocha knihovny	v přiměřeném rozsahu		60 m ² na 1 000 obyvatel					
Studijní místa	4–5	6–8	9–10	10–18	20–28	28–70	70–120	120 a více
Přístup k internetu (počet stanic)	1–2	2	2–3	3–4	4–7	7–10	12–18	18 a více
Webová prezentace knihovny	Mají splňovat všechny kategorie obcí							
Elektronický katalog na internetu	–	Mají splňovat obce nad 500 obyvatel						
Kulturní a vzdělávací aktivity	4–6	6–20	20–40	40–80	80–150	150–300	300–600	600–1 100

Příloha č. 3 – Knihovny v Moravskoslezském kraji v roce 2024

Příloha č. 4 – Legislativní a koncepční rámec

Právní předpisy týkající se přímo činnosti knihoven

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích.

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých zákonů (tiskový zákon).

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Vyhláška č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

Nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.

Aktuální metodické a koncepční dokumenty na celostátní úrovni

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030.

Státní kulturní politika 2026–2030+.

Strategie digitalizace kulturního obsahu na léta 2013–2020.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (Standard pro dobrou knihovnu).

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky.

Služby veřejných knihoven – směrnice IFLA.

Memorandum o spolupráci Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Aktuální strategické, koncepční a metodické dokumenty na krajské úrovni

Strategie rozvoje Moravskoslezského kraje 2019–2027.

Koncepce podpory kultury v Moravskoslezském kraji na období 2014–2020.

Koncepce rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2020–2025 (Koncepce knihovnictví).

Zásady zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven v Moravskoslezském kraji.

Strategický plán MSVK na léta 2024–2027.

Příloha č. 5 – Seznam použitých zkratk

AI	Artificial Intelligence
KMO	Knihovna města Ostravy
MK	Ministerstvo kultury České republiky
MSK	Moravskoslezský kraj
MSVK	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace
MV	Ministerstvo vnitra České republiky
RF	regionální funkce
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků
SWOT	Analýza silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí
VISK	Veřejné informační služby knihoven
VKIS	Veřejné knihovnické a informační služby